

NACIONALINĖ TEISĖS ŽINIŲ OLIMPIADA

CIVILINĖ IR CIVILINIO PROCESO TEISĖ

ĮVADINĖ DALIS

CIVILINĖS TEISĖS ŽINIOS

Civilinės ir civilinio proceso teisės žinios leidžia jaustis saugiau ir ramiau dėl ateities, nes šių teisės šakų žinios ir praktiniai įgūdžiai įgalina praktiškai veikti ir tvarkyti savo gyvenimą.

Civilinės teisės **funkcija** yra **reguluoti** civilinius teisinius santykius, tačiau yra ir **apsauginių normų**, numatančių sankcijas, kurių tikslas – atkurti padėtį, buvusią iki teisės pažeidimo.

Civilinės teisės funkcijos skirstomos taip:

Apsauginė. Tikslas užtikrinti, kad asmenys galėtų įgyvendinti savo civilines teises ir pareigas.

Reguliavimo. Tikslas reguliuoti civilinius teisinius santykius.

Prevencinė. Tikslas užkirsti kelią civilinės teisės pažeidimams.

Pagrindinis civilinės teisės šaltinis yra **Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (CK)**, o civilinio proceso – **Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas (CPK)**.

CIVILINĖS TEISĖS ŽINIOS

Fizinio asmens civilinis teisnumas atsiranda jo gimimo momentu ir išnyksta, jam mirus.

Fizinio asmens civilinis veiksnumas atsiranda visa apimtimi, pasiekus pilnametystę, t. y. suėjus aštuoniolikai metų amžiaus.

Civilinis teisnumas yra vienas iš esminių juridinio asmens požymių. Juridinio asmens teisnumas – tai galėjimas turėti konkrečias civilinių įstatymų numatytas ar jų nedraudžiamas teises ir pareigas.

Juridinio asmens veiksnumas – galėjimas savarankiškai, savo veiksmais įgyti teises ir pareigas bei jas įgyvendinti. Juridinio asmens teisnumas atsiranda kartu su veiksnumu.

CIVILINĖS TEISĖS ŽINIOS

Civilinės teisės šaka siejama ir **šeimos santykius**. Šeimos santykiai apima santuokos sudarymą, pripažinimą negaliojančia ir jos pabaigą, sutuoktinių turtines teises ir pareigas, vaikų ir tėvų tarpusavio teises ir pareigas, įvaikinimą, kitų šeimos narių teises ir pareigas, globą ir rūpybą, civilinės būklės aktų (gimimo, įvaikinimo, santuokos bei mirties) reglamentavimą.

Įdomu! Skirtingose valstybėse gyvenančių nepilnamečių vaikų ir tėvų asmeniniams ir turtiniams santykiams taikoma vaiko nuolatinės gyvenamosios vietos valstybės teisė. Civilinės teisės žinios suteikia laisvę žinoti tėvų ir vaikų teises ir pareigas vieni kitiems.

CIVILINĖS TEISĖS ŽINIOS

Civilinė teisė reguliuoja **paveldėjimo teisinius santykius**. **Paveldėjimas** – tai mirusio žmogaus, t. y. fizinio asmens, ne tik turtinių ir neturtinių teisių, bet ir pareigų perėjimas palikimą priimantiems asmenims. Kitaip tariant, priimdami palikimą paveldime ne tik turtus, bet ir pareigas, ar net skolas.

Paveldėti galima pagal **įstatymą, testamentą, ar faktiškai pradėjus paveldimą turtą valdyti**. Jeigu nėra testamentu, dažniausiai paveldi šeimos nariai ar artimieji giminaičiai. Paveldėjimas yra grindžiamas visų pirma giminystės ryšiu.

CK nustato 6 paveldėjimo pagal įstatymą eiles, t. y. palikėjo (mirusiojo): 1) vaikai; 2) tėvai, vaikaičiai (anūikai);, 3) seneliai ir provaikaičiai; 4) broliai ir seserys, proseneliai ir prosenelės; 5) brolio ir sesers vaikai (sūnėnai ir dukterėčios), taip pat palikėjo tėvo ir motinos broliai ir seserys (dėdės ir tetos); 6) tėvo ir motinos brolių ir seserų vaikai (pusbroliai ir pusseserės).

Kada palikimas laikomas priimtu? Kur reikėtų kreiptis? Laikoma, kad įpėdinis priėmė palikimą, kai jis faktiškai pradėjo paveldimą turtą valdyti arba padavė palikimo atsiradimo vietas notarui pareiškimą dėl palikimo priėmimo. Pareiškimą dėl palikimo priėmimo reikia pateikti per 3 mėnesius nuo palikėjo mirties, t. y. terminas pradedamas skaičiuoti nuo asmens mirties.

Mykolas Romeris
universitetas

CIVILINĖS TEISĖS ŽINIOS

Nuosavybės santykiai - jie užtikrina turto turėjimą kaip asmens nuosavybę ir sudaro prielaidas žmogaus, kaip laisvo ir nepriklausomo visuomenės nario, saviraiškai. Atsižvelgiant į šiuos santykius, nustatoma, kas yra teisėtas konkretaus turto savininkas (valdytojas) ir naudotojas, pavyzdžiui, žmogaus nuosavybe gali būti butas, automobilis ir t.t.

Nuosavybės teisė – tai teisė **savo nuožiūra, nepažeidžiant įstatymų ir kitų asmens teisių ir interesų**, valdyti, naudoti nuosavybės teisės objektą ir juo disponuoti. Nuosavybės teisė yra absoliutaus pobūdžio. Tai reiškia, kad savininkas šią teisę gali naudoti prieš visus asmenis. Jis gali reikalauti jo, kaip savininko, teisių nepažeidinėti ir iš bet kurio pažeidėjo gali reikalauti pašalinti pažeidimus.

Asmuo turi žinoti:

naudodamasis savo nuosavybe neturi teisės pažeisti kito asmens teisių !

CIVILINĖS TEISĖS ŽINIOS

Žmonės kiekvieną dieną sudaro įvairiausias **sutartis**, pvz., pirkimo-pardavimo, dovanojimo, mainų, nuomos, panaudos, darbų atlikimo arba paslaugų teikimo ir pan. Tam tikros sutartys privalo turėti esmines sutarčių sąlygas jų sudarymui. Pvz., nekilnojamo daikto pirkimo-pardavimo sutartis, jeigu joje nėra nustatyta nekilnojamojo daikto kaina, nėra sudaryta.

Kiekvienam žmogui kasdienybėje yra svarbi **virtotojų teisių apsauga**. Vartojimo sutartimi verslininkas įsipareigoja perduoti vartotojui prekes nuosavybės teise arba suteikti paslaugas vartotojui, o vartotojas įsipareigoja priimti prekes ar paslaugas ir sumokėti jų kainą.

Vartotojas – fizinis asmuo, su savo verslu, prekyba, amatu ar profesija nesusijusiais tikslais siekiantis sudaryti ar sudarantis sutartis.

Verslininkas – fizinis asmuo arba juridinis asmuo ar kita organizacija, ar jų padalinys, savo prekybos, verslo, amato arba profesijos tikslais siekiantis sudaryti ar sudarantis sutartis, įskaitant asmenis, veikiančius verslininko vardu arba jo naudai. Juridinis asmuo gali būti laikomas verslininku neatsižvelgiant į jo dalyvių teisinę formą.

! Susiklosčius tam tikroms aplinkybėms apie savo, kaip vartotojo, teises dažnai susimąstome tik tada, kai manome, kad jos pažeidžiamos. Tuomet pradėdame galvoti, kokias teises turime ir kaip jas apginti, kur kreiptis, koks yra prekės kokybės garantinis laikotarpis ir kt. **Į visus šiuos klausimus padeda atsakyti civilinė teisė.**

CIVILINĖS TEISĖS ŽINIOS

Civilinė teisė saugo ir asmenines, **kiekvienam žmogui svarbias teises ir vertybes**. Specifinės fizinių asmenų teisės yra: teisė į vardą, teisė į atvaizdą, teisė į privatų gyvenimą ir jo slaptumą, teisė į asmens garbę ir orumą, teisė į kūno neliečiamumą ir vientisumą ir pan.

Civilinės teisės reikšmė mūsų gyvenime labai didelė, nes kiekviename žingsnyje visiems mums tenka susidurti su šios teisės reguliuojamais santykiais. Daugelis šių santykių tokie dažni ir įprasti, kad net nejaučiame jų teisinio pobūdžio.

Civiliniai santykiai reglamentuojami **vadovaujantis** jų subjektų lygiateisiškumo, nuosavybės neliečiamumo, sutarties laisvės, nesikišimo į privačius santykius, teisinio apibrėžtumo, proporcingumo ir teisėtų lūkesčių, neleistinumo piktnaudžiauti teise ir visokeriopos civilinių teisių teisminės gynybos principais.

Mykolas Romeris
universitetas

CIVILINIO PROCESO TEISĖS ŽINIOS

Civilinis kodeksas pasako „kokias teises ir pareigas aš turiu“, tačiau ji nepasako „kaip man apginti mano turimą teisę, jeigu ją kažkas pažeidžia ar susiduriu su kliūtimis jas įgyvendinant“. Dėl to **civilinio proceso teisė reguliuoja civilinės teisės įgyvendinimo tvarką**. Pavyzdžiui, Jūs sumokėjote už prekę nurodytam pardavėjui, tačiau Jūs prekės negavote. Ką tuomet daryti?

Civilinio proceso teisė – sistema teisės normų, reguliuojančių teismo, byloje dalyvaujančių asmenų ir kitų proceso dalyvių veiklą teismui nagrinėjant ir sprendžiant civilines bylas ir vykdant teismo sprendimus.

Civilinis procesas – tam tikra veikla, kuri kyla iš materialinių teisės normų subjektų – ginčo šalių nesutarimo. Civiliniame procese atsiranda trečioji šalis – teisminė institucija. Gali atsirasti ir daugiau subjektų, pavyzdžiui, prokuroras, liudytojai, ekspertai.

Civilinio proceso **bruožai**:

Teismo
procesas

Byla
iškeliama
šalies
iniciatyva

Ieškovas
veikia
asmeniniais
interesais

Procesas
neprasidės
be
atsakovo
valios

CIVILINIO PROCESO TEISĖS ŽINIOS

Civilinis procesas yra grindžiamas **dvišališkumu**. Kiekvienoje civilinėje byloje yra dvi šalys – **ieškovas** – asmuo, kuris pareiškia ieškinį savo pažeistoms teisėms ar įstatymų saugomiems interesams ginti, ir **atsakovas** – asmuo, kuriam pareiškiamas ieškinys. **Dvišališkumas** užtikrina rungimosi principo įgyvendinimą.

Civiliniame kodekse nėra pateiktos konkrečios šalių sąvokos, tik **CPK 41 straipsnio 1 dalyje** nurodyta - “Civiliniame procese šalimis – ieškovu arba atsakovu – gali būti fiziniai ir juridiniai asmenys.”

Ieškovas
siekia apginti
savo
pažeistas
teises

Atsakovas
stengiasi
įrodyti, kad
yra nekaltas

CIVILINIO PROCESO TEISĖS ŽINIOS

Civilinės bylos teismuose nagrinėjamos pagal nustatytą kompetenciją, vadovaujantis CPK nustatyta tvarka.

Lietuvoje veikia **bendrosios kompetencijos** teismai ir **specializuoti** teismai.

Apylinkės teismas yra pirmoji instancija, kuri nagrinėja civilines bylas, priskirtas jo kompetencijai. **Apygardos teismas** yra pirmoji instancija, kuri nagrinėja civilines bylas, įstatymo priskirtas jo kompetencijai, bei apeliacinė instancija apylinkių teismų sprendimams ir nutartims. **Lietuvos apeliacinis teismas** yra apeliacinė instancija byloms, kurias kaip pirmosios instancijos teismai išnagrinėjo apygardų teismai.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra vienintelė kasacinė instancija įsiteisėjusiems bendrosios kompetencijos teismų sprendimams ir nutartims. Jis formuoja vienodą teismų praktiką aiškinant ir taikant įstatymus ir kitus teisės aktus.

DAUGIAU INFORMACIJOS – mokomojoje medžiagoje Nacionalinės teisės žinių olimpiados pasirengimui!

NACIONALINĖ TEISĖS ŽINIŲ OLIMPIADA

Mykolo Romerio
universitetas

